

Amasya İlahiyat Dergisi – Amasya Theology Journal

ISSN 2667-7326 | e-ISSN 2667-6710

Aralık / December 2023, 21: 264-288

Eyyubi İlim, Araştırma, Yayma ve Yardımlaşma Vakfı'nın Türk Din Mûsikîsi Uygulamaları

Mustafa Asım Akkuş

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türk Mûsikîsi Devlet
Konservatuvarı, Türk Din Mûsikîsi Anasanat Dalı

Asst. Prof., Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkish Music State
Conservatory, Department of Turkish Music, Turkish Religious Music Main Art
Branch, Ankara, Türkiye
mustafaasimakkus@aybu.edu.tr
orcid.org/0000-0001-5327-6017

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Geliş Tarihi / Received: 13 Eylül / September 2023

Kabul Tarihi / Accepted: 16 Kasım / November 2023

Yayın Tarihi / Published: 30 Aralık / December 2023

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Aralık / December

Sayı/ Issue: 21 Sayfa /Page: 264-288.

Atıf / Cite as: Akkuş, Mustafa Asım. "Eyyubi İlim, Araştırma, Yayma ve Yardımlaşma Vakfı'nın Türk Din Mûsikîsi Uygulamaları [Turkish Religious Music Practices in Eyyubi Science, Research, Dissemination and Assistance Foundation]". *Amasya İlahiyat Dergisi-Amasya Theology Journal* 21 (December 2023): 264-288.

<https://doi.org/10.18498/amailad.1359774>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Amasya University, Faculty of Theology, Amasya, 05100 Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/amailad>

Turkish Religious Music Practices in Eyyubi Science, Research, Dissemination and Assistance Foundation

Abstract

Qadiriyya, known as one of the first and largest sects of the Islamic world, was founded by Abdülkadir Geylânî (d. 561/1166) and showed its influence in continents such as Europe and Africa, especially Asia. Qadirism, which is divided into many branches, forms the basis of Farukiyya, which is the subject of our research, in terms of lineage, starting from Abdülkâdir Geylani. After Qadirism, Naqshbandism is the most widespread Sufi movement in the Islamic world. The sect founded by Bahaeddin Naqshband (d. 791/1389) also appears as another sect with which Farukiyya has a connection in terms of the sheikh lineage. Naqshbandiyya, which has continued its activities in many continents, especially in Central Asia, is divided into branches in Anatolia: Ahrârîs, Qāsânîs, Urmâwîs, Murâdîs, Juryânîs, Khalidîs and Mujaddidîs. Of these, Mujaddidîyya founded by Imam Rabbânî in India in the 17th century. Naqshbandi order came to Anatolia in the 18th century. It was reached through the caliphs of Muhammed Masum (d. 1079/1668), the son of Imam-i Rabbânî (d. 1034/1624) in the 11th century. This branch is also important as it is the branch to which Farukiyya is affiliated. Abdullah Fârûkî, who is the only Mujaddidî sheikh in Anatolia with the permission he received from Abdülhalil Müceddidî (d. 1401/1981), appears as the founder of Farukism. Abdullah Fârûkî was also affiliated with Alaaddin-i Fersâfî (d. 1385/1966) and took lessons from him. Subsequently, he founded the Farukiyya path, which is based on Qâdirî-Nakşibendî-Mujaddidi. For this reason, Farukiyya appears as a sect that includes the practices of the Qadiri, Naqshbandi and Mujaddidi sects. This study started with the establishment and historical process of Farukiyya, and then Turkish religious music practices were included. In addition, the study briefly included the formation and historical process of the Qadiri, Naqshbandi and Mujaddidi sects. In addition, the study also included the sheikh lineage of Farukiyya, and the activities of the Ayyubid Foundation, which contributed to the recognition of Farukiyya. The Farukiyya sect, which we researched because of its use of Turkish religious music forms, appears as a sect whose relationship with music has been determined as a result of archive scans, interviews and observations. This study aims to determine the practices of Farukiyya, a sect founded in Ankara, in terms of Turkish religious music. In this context, a religious order was attended and it was observed that Turkish religious

music forms were performed. The forms performed in the dhikr arrangements and the composed hymns belonging to the lodge were identified. Interviews were conducted regarding the dhikr organization of the sect. It has been observed that in Farukiyya, the dhikr organization was initially held on Thursdays, but later on it was held on Friday evenings due to work and continues to be held. It was observed that before the dhikr, conversations were held about tafsir, fiqh, hadith and Sufism. It has been stated that the books of Sufis such as Imam Rabbânî and Abdülkadir Geylani, among the sheikh masters in their lineage, were also read. Following the conversation, it was stated by the members of the foundation that the night prayer was performed before the dhikr arrangement, that istighfar was asked three times after the fard of the night prayer, and that "lailahe illallah" was recited 10 times as a tasbihat. It was stated by the members of the foundation that since dhikr is accepted as worship in Farukiyya, it is believed that there should be no musical instruments at the time of dhikr. For this reason, it has been observed that instrumental instruments are not present at the time of dhikr. With the help of the works identified and the sound recordings obtained as a result of the research, the original compositions sung in the sect were notated for the first time, and it was aimed to add new works to the repertoire of Turkish religious music. Recitation of the Holy Quran, forgiveness, salavat, imamet, tasbihât, kaside, hymns, breaths and elegies are performed in the sect, and especially the salavat in the Huseynî maqam is recited with a special composition, unlike other sects. However, it was observed that there were minor changes in the composition of the basmala performed in many sects, and these changes were detected and noted. In addition, the 12 identified hymn forms were also notated.

Keywords: Turkish Religious Music, Tekke Music, Fârûkiyye, Dhikr, Sufism

Eyyubi İlim, Araştırma, Yayma ve Yardımlaşma Vakfı'nın Türk Din Mûsikîsi Uygulamaları

Öz

İslâm dünyasının ilk ve en büyük tarikatlarından birisi olarak bilinen Kâdirîlik, Abdülkâdir Geylânî (öl. 561/1166) tarafından kurulmuş ve başta Asya olmak üzere Avrupa, Afrika gibi kıtalarda da etkisini göstermiştir. Birçok kola ayrılan Kâdirîlik, araştırmamızın konusu olan Fârûkiyye'nin silsile açısından Abdülkâdir Geylânî'den itibaren temelini oluşturmaktadır. Kâdirîlik'ten sonra İslam dünyasının en yaygın tasavvufî hareketi olarak karşımıza Nakşibendîlik

çıkılmaktadır. Bahâeddin Nakşibend (öl. 791/1389) tarafından kurulan tarikat aynı zamanda Fârûkiyye'nin şeyh silsilesi bakımından bağlantı kurduğu diğer bir tarikat olarak karşımıza çıkmaktadır. Orta Asya başta olmak üzere birçok kıtada faaliyetlerini sürdürmüş olan Nakşibendîlik, Anadolu'da da Ahrârîler, Kâsânîler, Urmevîler, Murâdîler, Cüryânîler, Hâlidîler ve Müceddidîler olmak üzere olmak üzere kollara ayrılmaktadır. Bunlardan Müceddidîye XVII. yüzyılda Hindistan'da ortaya çıkmış ve İmam Rabbânî tarafından kurulmuştur. Nakşibendîlik, Anadolu'ya XVIII. yüzyılda İmâm-ı Rabbânî'nin (öl. 1034/1624) oğlu Muhammed Masum'un (öl. 1079/1668) halifeleri vasıtasıyla ulaşmıştır. Bu kol Fârûkiyye'nin bağlı olduğu kol olması açısından ayrıca önem arz etmektedir. Abdülhalil Müceddidî'den (öl. 1401/1981) aldığı icâzetle Anadolu'daki tek Müceddidî şeyh olma özelliğini taşıyan Abdullah Fârûkî, Fârûkîliğin kurucusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Abdullah Fârûkî Ayrıca Alaaddin-i Fersâfî'ye (öl. 1385/1966) de intisâb edip ondan da ders almıştır. Akabinde Kâdirî-Nakşibendî-Müceddidî temelli olan Fârûkiyye yolunu kurmuştur. Bu sebeple Fârûkiyye, Kâdirî, Nakşibendî ve Müceddidî tarikatlarının uygulamalarını da içerisinde barındıran bir tarikat olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmaya Fârûkiyye'nin kuruluşu ve tarihsel sürecine değinilerek başlanmış, akabinde Türk din mûsikîsi uygulamalarına yer verilmiştir. Çalışmada ilâveten Kâdirî, Nakşibendî ve Müceddidî tarikatlarının oluşumu ve tarihsel sürecine de kısaca yer verilmiştir. Bununla birlikte çalışma, Farûkiyye'nin şeyh silsilesini de içerisinde ihtivâ etmiş, devamında Fârûkiyye'nin tanınmasına katkıda bulunan Eyyubî Vakfının faaliyetlerinden de bahsedilmiştir. Türk din mûsikîsi formlarını kullanması sebebiyle araştırmasını yaptığımız Fârûkiyye tarikatı, yapılan arşiv taramaları, mülâkâtlar ve gözlemler neticesinde mûsikî ile ilişkisi saptanmış bir tarikat olarak karşımıza çıkmaktadır. Ankara'da kurulmuş bir tarikat olan Fârûkiyye'nin bu çalışma ile Türk din mûsikîsi açısından uygulamalarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda tarikata gidilmiş, Türk din mûsikîsi formlarının icrâ edildiği gözlemlenmiştir. Zikir tertiplerinde icrâ edilen formlar ve tekkeye ait besteli ilâhiler tespit edilmiştir. Tarikatın zikir tertibi ile ilgili mülâkâtlar yapılmıştır. Fârûkiyye'de zikir tertibinin önceleri perşembe günleri yapılmakta olduğu daha sonraları iş nedeniyle cuma akşamı yapıldığı ve yapılmaya devam ettiği görülmüştür. Zikirden önce tefsir, fıkıh, hadis ve tasavvuf konuları hakkında sohbetler yapıldığı gözlemlenmiştir. Silsilelerindeki şeyh efendilerden İmam Rabbânî ve Abdülkadir Geylani gibi mutasavvıfların da kitaplarının

okunduğu belirtilmiştir. Sohbetin akabinde zikir tertibinden önce yatsı namazı kılındığı yatsı namazının farzından sonra üç defa istiğfar getirilip istiğfardan sonra 10 defa “lâilâhe illallah” tesbihat olarak çekildiği vakıf üyeleri tarafından belirtilmiştir. Fârûkiyye’de zikir ibadet olarak kabul edildiği için zikir anında saz aletleri olmaması gerektiğine inanıldığı vakıf üyeleri tarafından ifade edilmiştir. Bu sebeple saz aletlerinin zikir anında bulunmadığı gözlemlenmiştir. Tespit edilen eserler ve araştırmalar neticesinde elde edilen ses kayıtları vesilesiyle tarîkatta okunan özgün besteler ilk defa notaya alınmış ve bununla Türk din mûsikîsi repertuarına yeni eserler eklenmesi hedeflenmiştir. Kur’ân-ı Kerim Tilâveti, istiğfar, salâvât, imâmet, tesbihât, kaside, ilâhi, nefes ve mersiyeleler tarîkatta icrâ edilmekte ve bilhassa hüseyinî makamındaki salâvât diğer tarikatlardan farklı olarak husûsî bestesiyle okunmaktadır. Bununla birlikte birçok tarikatta da icrâ edilen bismelenin bestesinde küçük değişiklikler olduğu görülmüş ve bu değişiklikler tespit edilerek notaya alınmıştır. Bununla birlikte tespit edilen 12 ilâhi formunda beste de notaya alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Din Mûsikîsi, Tekke Mûsikîsi, Fârûkiyye, Zikir, Tasavvuf

Giriş

Hz. Peygamber döneminden sonra bilhassa Emevî ve Abbâsî döneminde İslâm geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bu genişleme beraberinde zenginliği ve refâhı da getirmiş ve halkın bir kesiminin dünya menfaatleri üzerinde bir hayat yaşamasına neden olmuştur. İslâm’ın sadelik ve doğallık anlayışının farkında olan zevat ise münzevî bir hayat yaşama gayesiyle dergâhlar kurmaya başlamış ve bu dergâhlar vesilesiyle tasavvufun ilk temelleri atılmaya başlanmıştır.¹

İslâm dünyasının ilk ve en yaygın tarikatlarından birisi olarak bilinen Kâdirîlik, Abdülkâdir Geylânî (öl. 561/1166) tarafından kurulmuştur. Kâdirîlik, başta Asya olmak üzere Avrupa, Afrika, kıtalarda etkisini göstermiştir. Birçok kola ayrılan Kâdirîlik, araştırmamızın konusu olan Fârûkiyye’nin de temelini oluşturmaktadır. Anadolu’da da etkinlik gösteren Kâdirîlik, başta İstanbul olmak üzere tüm Anadolu’ya

¹ Mahir İz, *Tasavvuf* (İstanbul: Med Yayınları, 1981), 27.

yayılmıştır. Eşrefiyye, Enveriyye, Müştâkiyye, Rûmiyye, Resmîyye, Hâlisiyye gibi kolları ile Anadolu'da faaliyet göstermiştir.²

Kâdirîlik'ten sonra İslam dünyasının en yaygın tasavvufî hareketi³ olarak bilinen Nakşibendîlik aynı zamanda Fârûkiyye'nin şeyh silsilesi bakımından bağlantı kurduğu bir tarikat olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahâeddin Nakşibend (öl. 791/1389) tarafından kurulan XII. yüzyılda Hâcegân tarikatının devamı niteliğinde olan tarikat Hâcegân kelimesiyle de anılagelmiş ve birbirinin yerine kullanılmış ve ikisinde de Nakşibendîliğin tümü kastedilmiştir.⁴ Orta Asya başta olmak üzere birçok kıtada faaliyetlerini sürdürmüş olan Nakşibendilik, Anadolu'da da etkili olmuştur. Örneğin Anadolu'da ilk tekke olarak Bedreddin Mahmud Çelebi tarafından yaptırılan Amasya tekkesi faaliyet göstermiştir.⁵ Anadolu'da birçok kola da ayrılmış olan Nakşibendîler Ahrârîler, Kâsânîler, Urmevîler, Murâdîler, Cüryânîler, Hâlidîler ve Müceddidîler olmak üzere olmak üzere kollara ayrılmaktadır.⁶

Nakşibendîliğin kollarından Hâlidîyye, Mevlânâ Hâlid-i Bağdadî'nin (öl. 1242/1827) takipçilerinden oluşur. Irak'ta ortaya çıkan bu tarikat daha sonra Anadolu'ya da yayılmıştır.⁷ Müceddidîyye ise XVII. yüzyılda Hindistan'da ortaya çıkmış ve İmam Rabbânî tarafından kurulmuştur.⁸ Nakşibendîlik, Anadolu'ya XVIII. yüzyılda İmâm-ı Rabbânî'nin (öl. 1034/1624) oğlu Muhammed Masum'un (öl. 1079/1668)

² Adalet Çakır, "Kâdirîyye", *Türkiye'de Tarikatlar Tarih ve Kültür*, ed. Semih Ceyhan (İstanbul: İSAM Yayınları, 2015), 172-190.

³ Necdet Tosun - Hamid Algar, "Nakşibendîyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/342

⁴ Necdet Tosun, *Bahâeddin Nakşibend Hayatı, Görüşleri, Tarikatı* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2002), 32.

⁵ Necdet Tosun, "Nakşibendîyye", *Türkiye'de Tarikatlar Tarih ve Kültür*, ed. Semih Ceyhan (İstanbul: İSAM Yayınları, 2015), 628.

⁶ Tosun, "Nakşibendîyye", 628-658.

⁷ Çakır, "Kâdirîyye", 652-658.

⁸ Halil İbrahim Şimşek, *Osmanlı'da Müceddidîlik* (İstanbul: Sûf Yayınları, 2004), 27; Hamid Algar, "İmâm-ı Rabbânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/194

halifeleri vasıtasıyla ulaşmıştır. Bu iki kol Fârûkiyye'nin bağlı olduğu kollar olması açısından önem arz etmektedir.⁹

Kâdirî, Nakşibendî ve Müceddidîliği içerisinde barındıran Fârûkîliğin kurucusu Abdullah Faruk Müceddidî (öl. 1356/1936), Siirt'te dünyaya gelmiştir. İsmi Abdullah Çetin, Fârûkî ise soyadıdır. Fârûkî soyadı, soylarının Hz. Ömer'e dayanmasından dolayı konulmuştur.¹⁰ İlk ve ortaöğrenimin Bitlis'te tamamlayan Fârûkî, akabinde Muş ve Malatya'da ikâmet etmiştir. Küçük yaşlardan itibaren tasavvufa ilgi duymuş ve 1960 senesinden itibaren kendisini İslam'ı anlatmaya adanmıştır. Alaaddin Fersâfî'ye intisâb edip ondan ders alan Abdullah Fârûkî, efendisi tarafından 1968'de Nakşibendiyye'nin Hâlidîye koluna halife olarak görevlendirilmiştir. Aynı zamanda Abdülhalil Müceddidî Efendiden de aldığı icâzetle Anadolu'daki tek Müceddidî şeyh olma özelliğini de taşımaktadır.¹¹ Akabinde Kâdirî-Nakşibendî- Müceddidî temelli olan Fârûkiyye yolunu kurmuştur.¹² 1982 yılında Malatya'dan Ankara'ya hicret eden Abdullah Efendi, Ankara'nın Altındağ ilçesine bağlı Solfasol semtinde irşad faaliyetlerine dergâhında devam etmiştir. 11 Aralık 1999 tarihinde Ramazan ayının üçüncü günü vefat etmiştir. Cenazesi Hacı Bayram Camii'nde kılınmış ve Solfasol mezarlığına defnedilmiştir.¹³

Fârûkiyye tarîkatının şeyh silsilesi ise şu isimlerden oluşmaktadır. Kâdirî silsilesinde Hz. Ali (öl. 40/661), Hz. Hasan (öl. 48/669), Hz. Hüseyin (öl. 60/680), Zeyne'l Âbidin (öl. 94/713), Muhammed Bâkır (öl. 114/733), Câfer-i Sâdık (öl. 148/765), Musa Kâzım (öl. 183/799), Ali Rıza (öl. 203/818), Muhammed Takî (öl. 225/840), Ali Nakî (öl. 254/868) , Hasan Askerî (öl. 260/874), Muhammed Mehdî (öl.?), Veysel Karanî (öl. 37/657), Hasan-ı Basrî (öl. 110/728), Habîbu'l- Acemî (öl. 130/747-48?), Davud-u Tâî (öl. 164/781), Marûf-u Kerhî (öl. 200/815-816) ,Sırrı Sakatî (öl. 252/867), Cüneyd-i Bağdadî (öl. 297/909), Ebûbekr-i Şiblî (öl. 334/946), Abdülvâhid

⁹ Çakır, "Kâdirîyye", 652-658.

¹⁰ Hüseyin Altundal, *Abdullah Çetin Faruki'nin Hayatı ve Faruki Tarikatı* (Ankara: Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Lisans Tezi, 2022), 5.

¹¹ Altundal, *Abdullah Çetin Faruki'nin Hayatı ve Faruki Tarikatı*, 7.

¹² Altundal, *Abdullah Çetin Faruki'nin Hayatı ve Faruki Tarikatı*, 7.

¹³ Altundal, *Abdullah Çetin Faruki'nin Hayatı ve Faruki Tarikatı*, 5-8.

Temimî (öl.?), Ebu'l- Ferec Yûsuf et- Tarsûsî (öl.?) , Ali Kureyşiyu'l-Hakkârî (öl.?), Ebû Saîdî'l- Mubâreki'l-Mahzûmî (öl.?), Abdülkâdir Geylânî (öl. 561/1166), Hz. Hızır (öl.?), Lâdikli Hacı Ahmed Hüdâî (öl. 1388/1969), Râbiatu'l Adeviyye (öl. 185/801) bulunmaktadır. Nakşibendîliğin Hâlidîyye kolundaki silsilede Hz. Ebûbekir (öl. 13/634), Selmân-ı Fârisî (öl. 367/656?), Kâsım b. Muhammed (öl. 107/725?), Câfer-i Sâdık (öl. 148/765) , Bâyezid-i Bistâmî (öl. 234/848?), Ebu'l-Hasan Harekânî (öl. 425/1033), Ali Farmedî (öl. 477/1084), Yusuf Hemedânî (öl. 535/1140), Abdülhalık Gücdüvânî (öl. 574/1179), Ârif-i Rivgerî (öl. 634/1236-37), Mahmud İnciri'l Fağnevî (öl. 715/1315/16), Muhammed Baba Semmâsı (öl. 654/1257), Ali Aziz Ramitânî (öl. 714/1315) Seyyid Emir Külal (öl. 772/1370), Muhammed Bahâuddin Üveysiyu'l Buhârî (öl. 791/1389), Alaadin-i Attâr (öl. 802/1400), Yâkub-u Çerhi Hisârî (öl. 851/1447), Ubeydullah Ahrâr (öl. 895/1490), Muhammed Zâhid (öl.?), Derviş Muhammed (öl. 970/1562), Hâcegi Emkenegi (öl. 1010/1602), Muhammed Bâki Billah (öl. 1012/1603), Müceddidî Elf-i Sâni Ahmed Fârûk-i Serhendî (öl.?), Urvetü'l Vüskâ Muhammed Masum (öl. 1079/1668), Şeyh Seyfeddin (öl. 1098/1696), Seyyid Muhammed Bedvânî (öl. 1135/1723), Habîbullah Şeyh Şemseddin (öl. 1195/1781), Şah Abdullah Dehlevî (öl. 1239/1824), Mevlânâ Hâlid-i Bağdadî (öl. 1242/1827), Osman-ı Sirâcüddîn (öl.?), Şah Bahâuddîn (öl. 1317/1899), Şeyh Muhammed Hazin (öl.?), Şah Muhammed Ali Hüsâmeddin (öl. 1357/1939), Alaaddin-i Fersâfi (öl. 1385/1966), Abdullah Fârûk el- Müceddidî (öl. 1419/1999) bulunmaktadır. Müceddidiyye silsilesinde ise Huccetullah Muhammed Nakşibend (öl. 1115/1703), Şeyh Ubeydullah (öl. 1300/1883), Şeyh Muhammed Pârisa (öl. 822/1419), Şeyh Muhammed Resâ (öl. 1112/1700), Şeyh Abdullah (öl. 1240/1824), Şeyh Kutbu'l Aktâb Fadlu'l Ahmed Masumî (öl.?), Şeyh Fadlu'l Ehad (öl.?), Şeyh Fadlu'l Kuddüs (öl.?), Şeyh Fadlu'l Ganî (öl.?), Şeyh Fadlu'l Bûs (öl.?), Şeyh Nuvaz (öl.?), Şeyh Abdülhalil Müceddidî (öl. 1401/1981) bulunmaktadır. Bu silsilelerin tamamına Abdullah Fârûkî el-Müceddidî (öl. 1419/1999) tarafından yazılmış olan *Evrâd-ı Şerîfe-i Fârûkiyye'* den ulaşılmıştır.¹⁴

¹⁴ Abdullah Çetin Faruki, *Evrâd-ı Şerîfe-i Fârûkiyye* (Ankara: Farukiye Vakfı Yayınları, 2010), 87-90.

Günümüzde Abdullah Fârûkî el-Müceddidî'nin üç halifesi tarafından devam ettirilen Fârûkî tarîkatı, Selahattin Taşdemir başkanlığında Eyyubi İlim Araştırma, Yayma ve Yardımlaşma Vakfı, Muzaffer Yalçın'ın başkanlığında Fârûkiye İlim Araştırma Yayma ve Yardımlaşma Vakfı ve Ahmet Ergin Güccan başkanlığında Fârûkî Derneği isimleriyle hizmetlerine devam etmektedir.¹⁵

Eyyubi İlim Araştırma, Yayma ve Yardımlaşma Vakfı Başkanı Selahattin Taşdemir, Abdullah Fârûkî ile 1986 yılında tanışmıştır. Abdullah Efendi'nin vefâtından sonra Selahattin Taşdemir tarafından Eyyubi kolu kurulmuştur. Eyyubi ismi şeyh efendisinin kendisine "Eyyub" demesiyle ortaya çıkmıştır. Eyyubi Derneği 2007 de kurulmuş daha sonra 2017 yılından itibaren Eyyubi İlim, Araştırma, Yayma ve Yardımlaşma Vakfı olarak hizmetlerine devam etmektedir.¹⁶

Bu çalışmada Eyyubi Vakfı'ndaki yapılan gözlemler ve vakfın başkanı Selahattin Taşdemir ile yapılan mülâkâtlar neticesinde Fârûkî tarikatının aktif olarak vakıf bünyesinde hizmetlerine devam ettiği görülmüştür. Yapılan bu araştırmada Fârûkîliğin dinî mûsikî faaliyetleri Eyyubi Vakfı'ndaki uygulamalar üzerinden değerlendirilmiştir.

1. Fârûkiyye'de Âdab ve Erkân

Abdullah Efendi tarafından belirlenen üç temel esas tarikatın ana iskeletini oluşturmaktadır. Bunlar, tevhîdin ikâme edilmesi, sünnet-i seniyyeye ittibâ ve ehl-i beyt sevgisini yaşamaktır. Sünnet-i seniyyeyi yaşamak, bir nefis tezkiyesi olarak kabul edilmektedir.¹⁷

Fârûkiyye'de intisab da belirli bir süreç içinde gerçekleşir. Tarîkata intisab etmek isteyen kişiye, talebinde kararlı olup olmadığı sorulur. Akabinde her zaman olmasa da kişiden istihâre yapması istenir. Kişi, mürşidin yani şeyh efendinin huzurunda diz üstü oturur ve onun elini tutar. Şeyh efendi dervişe kelime-i tevhid getirtir. Derviş verilen görevleri yapacağına ve sadık olacağına dair şeyh efendiye söz verir. Vermiş olduğu bu söz ile dervişliği kabul edilmiş olur.¹⁸

¹⁵ Selahattin Taşdemir, Kişisel Görüşme, 05 Ağustos 2023.

¹⁶ Taşdemir, Kişisel Görüşme. 05 Ağustos 2023.

¹⁷ Altundal, *Abdullah Çetin Faruki'nin Hayatı ve Faruki Tarikatı*, 14.

¹⁸ Altundal, *Abdullah Çetin Faruki'nin Hayatı ve Faruki Tarikatı*, 21.

Derviş, biatı kabul olunduktan sonra belirli kaidelere uymalıdır. Derviş edebe riâyet eder. Şeyh efendiye teslim olur. Sadık olur. Tarîkatın sırlarını korur. Hizmet ehli olur. Cömert olmalıdır. Emanete hıyanet etmemelidir. Öfkelenmemelidir. Başkalarının ayıp ve kusurlarını örtmelidir. Feraset sahibi, zeki ve ayık olmalıdır.¹⁹

Fârûkiyye'de erkân da ayrıca önem arz etmektedir. Derviş kılık kıyafetine dikkat ederek en az haftada bir kere sohbet ve zikre katılır ve bu konuda devamlılık gösterir. Tekkede yapılan sohbetlerde ilim sahibi ve hafızlara yer verilir ve onlara öncelik tanınır. Nefsi terbiye etmede tasavvufi eğitimin vazgeçilmez olduğu kabul edilir. Farz ibadetlerin üzerinde titizliğe durulur. Günlük derslerin düzgünce yapılması hususunda gerekli uyarılar yapılmaktadır. Sünnet-i seniyyeden fedakârlık yapılmayacağı da ayrıca vurgulanmıştır. Hz. Peygamber'in ahlakıyla ahlaklanması gerektiği de bir düstur olarak kabul edilmiştir.²⁰

2. Zikir Tertibi ve Mûsikî Uygulamaları

Fârûkiyye'de zikir tertibi, perşembe günleri yapılmaktaydı. Daha sonraları iş nedeniyle cuma akşamı yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Zikirten önce sohbet yapılır. Tefsir, fıkıh, hadis ve tasavvuf konuları hakkında sohbetler yapılır. Silsilelerindeki şeyh efendilerden İmam Rabbânî ve Abdülkadir Geylani gibi mutasavvıfların kitapları okunur.²¹

Sohbetin akabinde zikir tertibinden önce yatsı namazı kılınır. Yatsı namazının farzından sonra üç defa istiğfar getirilir. İstiğfardan sonra 10 defa lâilâhe illallah tesbihat olarak çekilir. Sonuncu da ise "lâilâhe illallâhu vahdehû lâ şerike lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdu yuhyî ve yumît ve hüve hayyun lâ yemût bi yedike'l-hayr inneke alâ külli şey'in kadîr" dedikten sonra eller aşağıya doğru çevrilerek "Allahümme ecirna mine'n-nar" yedi defa, sonra eller kaldırılarak yedi defa "Allahümme edhilna'l-cenneh" denilir. Sekizinci de "Allahümme edhilna'l cennete maa'l-ebrar ya azîzu ya gaffâr yâ kerîm yâ settâr yâ rabbe'l alemîn" denilir.²²

¹⁹ Yakup Yüksel, "Târikat-ı Fârûkiyye", *Özlenen Rehber Dergisi* 33 (2005).

²⁰ Altundal, *Abdullah Çetin Faruki'nin Hayatı ve Faruki Tarikatı*, 23.

²¹ Taşdemir, Kişisel Görüşme. 05 Ağustos 2023.

²² Taşdemir, Kişisel Görüşme. 05 Ağustos 2023.

Şeyh efendi, sohbet ve namazdan sonra zikir düzenine göre oturulmasını ister. Zikir ibadet olarak kabul edildiği için zikir anında saz aletleri olmaması gerektiğine inanılır. Bu sebeple saz aletleri zikir anında bulunmamaktadır. Siyah pantolon Kâdirî tarikatını, beyaz gömlekler Nakşibendîliği, yeşil takke de Veysîliği temsil eder. Beyaz sarık ise peygamberimizin sünnetidir.²³

Zikre âyet-i kerîme ve istiğfar ile başlanır. Âyet-i kerîme o günün gündemine göre değişir. Akabinde üç tane hadis okunur. Sonra zikre başlanır. Herkesin içinden yirmi beş defa tövbe istiğfar²⁴ getirmesi istenir. Şeyh efendi “estağfirullah el-azîm el-kerîm er-rahîm ellezi lâilâhe illâ hû el-hayye'l-kayyum ve etûbu ileyh” der. Genellikle bu istiğfar uşşak ve hüseyni makamlarında irticâlen okunur. Ardından peygamberimizin ruhuna bir Fâtîha ve üç İhlâs okunur. Akabinde râbîta²⁵ yapılır. Râbîta-i mevt takribi beş dakika sürer. Ardından postnişin şehâdet getirir ve râbîtayı bitirir. Akabinde besmele ve istiğfar kendine mahsus bestesiyle okunur.²⁶

BESMELE

Kaynak Kişi:Hüsamettin Taşdemir
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Şekil 1: Besmele

²³ Taşdemir, Kişisel Görüşme. 05 Ağustos 2023.

²⁴ Abdülkerim Kuşeyrî, Kuşeyrî Risâlesi (İstanbul: Semerkand Yayınları, 2017), 239-251.

²⁵ Bu konuda bk. Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Kabcacı Yayınları, 2012), 289.

²⁶ Taşdemir, Kişisel Görüşme. 05 Ağustos 2023.

İSTİĞFAR

Makam: Uşşak

Kaynak Kişi: Hüsamettin Taşdemir

Derleyen: Mustafa Asım Akkuş

Şekil 2: İstiğfar

Zikir anında okunan ilahilere salât ü selam mahiyeti içeren güfteler ile başlanır. Hicaz makamında bir ilâhi olan bu eserin notası aşağıda gösterildiği şekildedir.

YÂ NEBİ SELÂM ALEYKE

Makam: Hicaz

Kaynak Kişi: Hüsamettin Taşdemir

Derleyen: Mustafa Asım Akkuş

Yâ Re sul al lah se lâm a ley k Yâ Ha bi bal lah se lâm a ley

k Ya Re sul al lah se lâm a ley k Yâ Ha bi bal lah se lâm a ley

k Ya Ne bi al lah se lâm a ley k sa lâ va tul lah a ley k

Yâ Ne bi al lah se lâm a ley k sa lâ va tul lah a ley k

Şekil 3: Hicaz İlahi (Ya Nabi Selam Aleyke)

İlahi repertuarı zikrin yapıldığı günün konusuna göre belirlenir. Örneğin aşure günü okunan eserler ile ramazan ayındaki eserler aynı olmaz. İlahilerin okunmasından sonra kuûd zikri sona erer.

Kıyâm zikrine başlarken Âl-i İmrân Sûresi 191. ayet okunur. Eğer namazın hemen akabinde zikir yapıyorsa Nisâ Sûresi 103. ayet okunur. Bu ayetler yukarıda okunan besmele ve istiğfara uyumlu bir makamda yani uşşak ve hüseyini makamlarında okunur.

Zikre başlarken kilo ve boyların yakın olduğu kişilere göre dizilim yapılır. Bu tertip ve düzene görsel açıdan da önem verildiğini gösterir. Şeyh efendi meydanın ortasına geçer ve “efdali’z-zikir fa’lem ennehu lailâhe illallah” der. “Kelime-i Tevhid” zikri yapılır. Notası aşağıda gösterildiği şekildedir.²⁷

KELİME-İ TEVHİD

Makam:Hüseyni

Kaynak Kişi:Hüsamettin Taşdemir
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Lâ i lâ he il lal lah Lâ i lâ he il lâl lah

Lâ i lâ he il lal lah Lâ i lâ he il lal lah

Şekil 4: Kelime-i Tevhid

Bu arada şeyh efendi zikrin temposunu hızlandırır. Akabinde “kalbî” denilir. Zikir melodisiz hançere kullanılarak devam eder. Kalbî zikir devam ederken mesela güftesi Cahide Sultan’a bestesi Doğan Ergin’e ait hicaz ilâhi “Her kelamın âlâsı lâilâhe illallah” güftesi ve bestesi meçhul hüseyni ilâhi “Severim ben seni candan içeru” gibi ilahiler okunur. Bu tür ilahiler zikir-beste uyumu açısından uygun olduğundan tercih edilir. İlahilerin arasında bazen de kaside okunur. Bununla birlikte güfteye tevhid konusu işlenen şiirlerden bestelenmiş eserler de okunur. Şeyh efendi “lâilâhe illallah muhammedü’r-rasûlullah” der ve duraklanır. Akabinde Allah zikri başlar ve kalbî olarak aynı zikre devam edilir. Aynı anda zâkirân tarafından ilahiler okunur. Akabinde Allah Allah zikri devam eder. Ardından Hû esması yapılır. Sabit kalınır ve sadece başlar hareket eder. Güftesi Abdülkadir Geylani’ye ait bestesi meçhul “Havar Geylani” ve güftesi ve bestesi meçhul segâh ilâhi “Ben bu aşka düş oldum” gibi eserler okunur. Bu zikirler esnasında ilahiler, hem Hû lafzına hem de zikir darplarına uygun olduğundan tercih edilir. Hû esması esnasında

²⁷ Taşdemir, Kişisel Görüşme. 05 Ağustos 2023.

semâzenler de semâ yapmaya başlarlar. Şeyh efendi Hay esmâsını işaret ettikten sonra Hay esmâsına geçiş yapılır. Hay esmâsından sonra da Hak esmâsına geçiş yapılır. Hak esmâsında yavaş yavaş tempo düşerken bu sırada şeyh efendinin komutuyla “ente'l- bâkî (hâdî) ente'l-hak leyse'l-hâdî illâ hû” denilir ve bu üç defa söylenir. Bestesi aşağıda gösterildiği şekildedir.²⁸

TESBÎHAT

Makam:Uşşak Kaynak Kişi:Hüsamettin Taşdemir
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

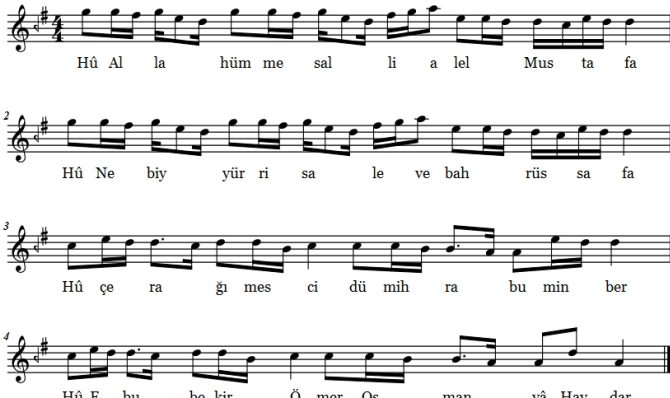
El tel bâ kî en tel ha k ley sel hâ di il lâ hû
(hâ di)

Şekil 5: Tesbihat

Tesbihattan sonra herkes elini kalbinin üzerine götürür ve bestesi Fârûkiyye'ye ait hüseyni salâvât okunur. Notası aşağıda gösterildiği şekildedir.

SALÂVÂT

Makam:Hüseyni Kaynak Kişi:Hüsamettin Taşdemir
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Hû Al la hüm me sal li a lel Mus ta fa
Hû Ne biy yür ri sa le ve bah rüs sa fa
Hû çe ra ği mes ci dü mih ra bu min ber
Hû E bu be kir Ö mer Os man yâ Hay dar

Şekil 6: Hüseyni Salâvât

²⁸ Taşdemir, Kişisel Görüşme. 05 Ağustos 2023.

Ardından “es-salâtü ve’s- selâmu aleyke yâ rasulallah es-salâtü ve’s- selâmu aleyke ya habîballah es-salâtü ve’s-selâmü aleyke yâ seyyide’l- evvelîne ve’l-ahirin ve’l-hamdü lillâhi rabbi’l-âlemîn” denilir ve dua yapılarak bitirilir. Bazen zikirden sonra daha çok önemli günlerde (bayram, kandil gibi) ilahiler okunur. Zikirden sonra nadir de olsa meşk yapıldığı bilinmektedir.²⁹

Fârûkiyye’de devran zikri her zaman yapılmaz. Büyük halka içerisinde devran zikri yapmakta mahir olan beş altı kişi yeni bir halka oluşturur. Büyük halka küçük halkaya uyar ve devran yapılır. Devran sırasında ilahiler okunmaya devam eder.³⁰

2.1. Besteli okunan evrâdlar

Fârûkiyye’de sabah namazından sonra evrâd okuma geleneği vardır. Sabah namazından sonra işrâk vaktine kadar evrâdlar okunur. Abdullah Çetin Fârûkî’nin müellifi olduğu *Evrâd-ı Şerîfe-i Fârûkiyye’* de bütün evrâdlar mevcuttur. Bu çalışmada Fârûkiyye’ye mahsus besteli evrâdlar, Eyyübi Vakfı Başkanı Selahattin Taşdemir’in okumuş olduğu ses kaydından notaya alınmıştır. Veysel Karânî’ye ait olduğu ifâde edilen vird ve Allah’ın isimlerinden oluşan virdin notası aşağıda gösterildiği şekildedir.

EVİRÂD (VEYSEL KARÂNÎ VİRDİ)

Makam: Hicaz Kaynak Kişi: Hüsamettin Taşdemir
Derleyen: Mustafa Asım Akkuş

Şekil 7: Evrâd (Veysel Karânî Virdi)

²⁹ Taşdemir, Kişisel Görüşme. 05 Ağustos 2023.

³⁰ Taşdemir, Kişisel Görüşme. 05 Ağustos 2023.

3. Fârûkî İlahiler

Mülâkâtlar, gözlemler ve araştırmalar neticesinde Fârûkîliğe ait olduğu tespit edilen on iki beste vakıf üyelerinden Hüsametdin Taşdemir'in okuduğu ses kaydından istifâde edilerek "Mus 2" programında düzenlenmiş ve notaya alınmıştır. Çalışmada yer verilen ilahiler gibi melodisi birbirine çok benzeyen ilahiler notaya alınmamıştır. Notaya alınan eserler melodisi özgün olan besteler olarak karşımıza çıkmaktadır. İlahilerin notaları aşağıda gösterildiği şekildedir.

EVRÂD (ESMÂÜ'L-HÜSNÂ)

Makam:Hicaz Kaynak Kişi:Hüsametdin Taşdemir
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Ya Ce mi lu Ya Al lah Ya Ga ri bu Ya Al lah Ecir na min en nar bi af vi ke Ya Rah man
Ya Mu ci bu Ya Al lah Ya Ha bi bu Ya Al lah Ecir na min en nar bi af vi ke Ya Rah man

Şekil 8: Evrâd (Esmâü'l-Hüsnâ)

KENDİN BİLMEYENE BİR SIR AÇILMAZ

Makam:Hüseyni
Usül:Türk Aksağı

Güfte:Selahattin Eyyubi Taşdemir
Beste:Selahattin Eyyubi Taşdemir
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Kendin bilmeyene bir sır açılmaz
Layık olmayana cevher saçılmaz
Öyle kolay kolay yardan geçilmez
Mürîd ise mürşidini bilesin

Âlimler dünyada cevher taşıdır
Arif gönlü bir mücessem yapıdır
Mürşit gönlü Resulullah'a kapıdır
Girmek ister isen kadrini düşün

Şekil 9: Hüseyinî İlahi (Kendin Bilmeyene Bir Sır Açılmaz)

SEFA GELDİN DOST BAĞININ BÜLBÜLÜ

Makam:Hüseyini
Usül:Sofyan

Güfte:Selahattin Eyyubi Taşdemir
Beste:Selahattin Eyyubi Taşdemir
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Se fa gel din dos ba ğı nın bül bü lü

Hoş gel din e fen dim ha ne si zin dir

Şen ol sun mec li sin gül lü ner gi zi

Hoş gel din e fen dim ha ne si zin dir

Şekil 10: Hüseyini İlahi (Sefa Geldin Dost Bağının Bülbülü)

BİZE DERVİŞLER GELDİ

Makam:Hüseyini
Usül:Sofyan

Güfte:Selahattin Eyyubi Taşdemir
Beste:Mustafa Yılmaz
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Bi ze der viş ler gel di aş kı ba ğ rı mı del di
El le rin de tes bi hi ih ya e der geç mi şi

E vi miz nur la dol du bi ze Fa ru kim gel di
Aşk la bi ter her i şi bi ze Fa ru kim gel di

Şekil 11: Hüseyini İlahi (Bize Dervişler Geldi)

BENİM YARIM GÜLE BENZER

Makam:Hüseyini
Usül:Sofyan

Güfte:?
Beste:Fatih Zirek
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Ge lin ey kar deş ler ge lin Be nim şa hum gü le ben zer
Ko şun o nu ru na ko şun Per va ne yi na ra ben zer
Hak aş kı na su sa dıy san şa hum çöl de su ya ben zer

Ha ya ti na na zar e din Ah la kı Re su le ben zer
Ni ce yüz bin ha ta et sen şef ka ti um ma na ben zer
Kok la ma ya e hil i sen kar da a çan gü le ben zer

Şekil 12: Hüseyini İlahi (Benim Yarım Güle Benzer)

EY CÜMLE İHVANA BAKAN

Makam:Hüseyini
Usül:Sofyan

Güfte:?
Beste:Mustafa Ejder
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Ey cüm le ih va na ba kan
U lu yez dan rah me ti ne

Kal dır hi ca bı a ra dan Her şe yi ver miş
Ol Re su lul lah hür me ti ne Si re ti ne su

ya ra dan hay ra nın o la yım şa hım
re ti ne Hay ra nın o la yım şa hım

Şekil 13: Hüseyini İlahi (Ey Cümle İhvana Bakan)

BAKIR KAPTAN YENMEZ TAAM

Makam:Hüseyni
Usül:Sofyan

Güfte:Selahattin Eyyubi Taşdemir
Beste:Selahattin Eyyubi Taşdemir
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Ba kır kap tan yen mez ta am
Eh lul la hm soh be ti ne

Ka lay la nıp sil mek is ter
Hak ra zı dır her i şi ne

Her ki şi an lar mı hal den
E fen di min şu gön lü ne

Le dün il mi bil mek is ter Her ki şi an lar
Bu fa kir ler gir mek is ter E fen di min şu

mı hal den Le dün il mi bil mek is ter
gön lü ne Bu fa kir ler gir mak is ter

Şekil 14: Hüseyni İlahi (Bakır Kaptan Yenmez Taam)

DERVİŞLERİN MAKSUDU

Makam:Hicaz
Usûl:Sofyan

Güfte:?
Beste:Mustafa Yılmaz
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Lev hi mah fuz ka lem de Lâ i lâ he il lal lah
Der viş le rin mak su du Lâ i lâ he il lal lah
Mec nun Ley la çö lün de Lâ i lâ he il lal lah

İ ki ci han a lem de Lâ i lâ he il lal lah
A şık la rın mat lu bu Lâ i lâ he il lal lah
Ke rem As lı i lin de Lâ i lâ he il lal lah

Lâ i lâ he il lal lah Mu ham me den Re su lul lah
Lâ i lâ he il lal lah Mu ham me den Re su lul lah

Şekil 15: Hicaz İlahi (Dervişlerin Maksudu)

BEN BİR DELİ RÜZGAR

Makam:Hicaz
Usûl:Sofyan

Güfte:?
Beste:Fatih Zirek
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Ben bir de li rüz gar sen naz lı çi çek her sa bah bu sem le
Kal bi me gel e şî ğin de dur de sem el vur ma dan ka pı

yok la rım se ni ger çek ka dar rü ya düş ka dar ger çek
la rım vur de sem çö zen gel mez aş ka da ir sır de sem

bir a nın i çin de sak la rım se ni bir a nın i çin de
çö züp gel gön lüm de sakl la rım se ni çö züp gel gön lüm de

sak la rım se ni
sak la rım se ni

Şekil 16: Hicaz İlahi (Ben Bir Deli Rüzgâr)

GÜLİZARDAN EN NADİDE

Makam: Uşşak
Usül: Sofyan

Güfte: Ömer Koçer
Beste: Emre Tanırgan
Notaya Alan: Mustafa Asım Akkuş

Gü li zar da en na di de
Pey gam be rin tüt sü süy le
He le ba kın Fa ru ki me
Tev hid de yip Hak söy le yen
seç miş o nu Rab bim bi ze
gül le re bak Şa hı ma bak
na zar e der şu â le me
an la ya na din le ye ne

Şekil 17: Uşşak İlahi (Gülizardan En Nadide)

SEMADA MELEKLER

Makam: Uşşak
Usül: Sofyan

Güfte: ?
Beste: Ömer Koçer
Notaya Alan: Mustafa Asım Akkuş

Se ma da me lek ler ge zer du rur lar so nun da bir zi kir
Yü ce Rab bim so rar on lar ne ya par on lar sa na ham du
Rab bim sor rar gör müş ler mi ki be ni gör müş ler mi cen ne
eh li bu lur lar Gi dip Rab bin hu zu ru na va rır lar
se na e der ler Sen den cen net i â la yı di ler ler
ti ce hen ne mi Gör se ler di ne o lur du hal le ri
der ler ya rab se ni zik re der bun lar
on lar na rı ce hen nem den kor kar lar
Rab bim bi li yor du en i yi si ni

Şekil 18: Uşşak İlahi (Semada Melekler)

HASRETİNE DAYANAMAM

Makam:Uşşak
Usül:Sofyan

Güfte:?
Beste:Alaaddin Gürses
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

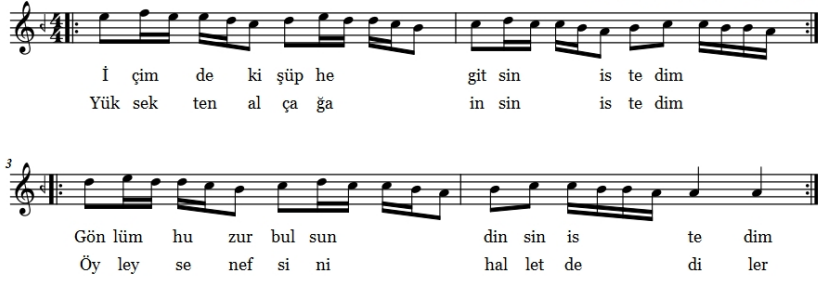
Gö ren ler se ni an la tır gör me yen le ri ağ la tır
Ev lat la rın dert se ver di bir hu çe kip de dö ner di
Da ya na mam da ya na mam ay rı lı ğa da ya na mam
o gü ze lim a nı la rı hep si se ni ha tır la tır
ya na so ba ya ku ca ğın a çık da zi kir e der din
sen siz bu can ne ye ya rar has re ti ne da ya na mam

Şekil 19: Uşşak İlahi (Hasretine Dayanamam)

İÇİMDEKİ ŞÜPHE GİTSİN İSTEDİM

Makam:Uşşak
Usül:Sofyan

Güfte:Ahmet Uyar
Beste:Ahmet Uyar
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

İ çim de ki şüp he git sin is te dim
Yük sek ten al ça ğa in sin is te dim
Gön lüm hu zur bul sun din sin is te dim
Öy ley se nef si ni hal let de di ler

İçimdeki şüphe gitsin istedim
Gönlüm huzur bulsun istedim
Yüksekten alçağa insin istedim
Öyleyse nefsinin hallet dediler

Farukim önünde duranlar oldu
Gözlerden yaşını silenler oldu
Kalbinden kibri sökenler oldu
Burda zikir ile Nurlan dediler

Şekil 20: Uşşak İlahi (İçimdeki Şüphe Gitsin İstedim)

Sonuç

Fârûkîlik, dergahlarında mûsikîye yer vermesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda yapılan bu çalışma neticesinde Fârûkîliğin Türk din mûsikîsi ile ilişkisinin olduğu yapılan araştırma, gözlem ve mülâkâtlar neticesinde ortaya konulmuştur. Zikirlerinde Kur'ân-ı Kerim tilâveti,

istiğfar, salâvât, tesbihât, kaside ve evrâdı melodili şekilde icrâ etmeleri mûsikîye önem vermeleri açısından önemlidir. Bununla birlikte zikir usûlünün içerisinde birçok ilahiyi icra etmeleri ve birçoğunun kendilerine ait besteler olması da özgünlük açısından önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Özgün bestelerin olması, Türk din mûsikîsi repertuvarına eser kazandırma açısından da önemli bir hizmet olduğunu göstermektedir.

Eyyubi İlim Araştırma, Yayma ve Yardımlaşma Vakfı Başkanı Selahattin Taşdemir ve vakfın üyelerinden oğlu Hüsametdin Taşdemir ile yapılan mülâkâtlar ve icrâ ses kayıtları neticesinde istiğfar, tesbihat, evrâd, salâvât ve on iki özgün ilahi tespit edilmiştir. Bunlar ilk defa bu çalışma neticesinde notaya alınmıştır. Bu vesileyle zikir tertibinin notaya alınması icrâyı kolaylaştırmıştır. Tespit edilen ilahiler hüseyini, hicaz ve uşşak makamlarından oluşmaktadır.

Fârûkîliğin zikir anında güfte-zikir-usûl ilişkisine de önem verdiği görülmüştür. Esmâ bölümlerinde güftenin ve ritmin o esmâya uyumlu olması için repertuar önceden belirlenmektedir. Bununla birlikte zikrin mûsikî uygulamalarında başından sonuna kadar makamsal uyuma dikkat edilmesi vakıf üyelerinin mûsikî konusunda bilgisinin olduğunu göstermektedir.

Fârûkîliği diğer tarikatlardan ayıran bir özelliği de saz aletlerine yer vermemesidir. Bu sebeple yapılan icrâlarda herhangi bir sazdan ses alınamaması icrâyı zorlaştırmakta ve zikir anındaki senkronizasyonda aksaklıklar meydana getirmektedir. Örneğin bazı tekkeler telli ya da üflemeli sazları kullanmazken vurmali çalgılara yer vermektedir. Bu da zikrin senkronunun sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Fakat Fârûkîlik'te herhangi bir saz icrâsına rastlanmamaktadır.

Kaynakça

Algar, Hamid. "İmâm-ı Rabbânî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/194-199. İstanbul: TDV Yayınları, 2000 (kırmızı yazılı yer kaldırılıp yerine erişim tarihi ve web sayfası verilmeli bakınız isnad sistemi ansiklopedi-web).

Altundal, Hüseyin. *Abdullah Çetin Faruki'nin Hayatı ve Faruki Tarikatı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Lisans Tezi, 2022.

- Çakır, Adalet. "Kâdiriyye". *Türkiye'de Tarikatlar Tarih ve Kültür*. ed.? 172-190. İstanbul: İSAM Yayınları, 2015.
- Faruki, Abdullah Çetin. *Evrâd-ı Şerîfe-i Fârûkiyye*. Ankara: Farukiye Vakfı Yayınları, 2010.
- İz, Mahir. *Tasavvuf*. İstanbul: Med Yayınları, 1981.
- Kuşeyrî, Abdülkerim. *Kuşeyrî Risâlesi*. İstanbul: Semerkand Yayınları, 2017.
- Şimşek, Halil İbrahim. *Osmanlı'da Müceddidilik*. İstanbul: Sûf Yayınları, 2004.
- Tosun, Necdet. *Bahâeddin Nakşibend Hayatı, Görüşleri, Tarîkatı*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2002.
- Tosun, Necdet. "Nakşibendiyye". *Türkiye'de Tarikatlar Tarih ve Kültür*. ed. Semih Ceyhan, 611-692. İstanbul: İSAM Yayınları, 2015.
- Tosun, Necdet - Algar, Hamid. "Nakşibendiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/342-343. İstanbul: TDV Yayınları, 2006
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2012.
- Yüksel, Yakup. "Târikat-ı Fârûkiyye". *Özlenen Rehber Dergisi* 33 (2005), 3-4.